

<http://insignisad.blogspot.com/2011/03/blog-post.html>. – Назва з екрана.

5. Вайнрайх У. Языковые контакты / У. Вайнрайх. – Київ : Вища школа, 1979. – 264 с.

6. Бурда Т. М. Мовна поведінка особистості в умовах українсько-російського білінгвізму (мовне середовище м. Києва): автореф. дис. ... канд. філ. наук : 10.02.01 / Т. М. Бурда ; НАН України, Ін-т укр. мови. – Київ, 2002. – 22 с.

7. Titone 1991: Titone R. Language contact and code-switching in the bilingual personality // Languages in Contact and Contrast. Essays in Contact linguistics. – Berlin, New York, 1991. – P. 446–464.

8. Ажнюк Б. Мовна єдність нації : діаспора й Україна / Ажнюк Б. – Київ : Рідна мова, 1999. – 421 с.

9. Видено М. Диглосията (с оглед на българската езикова ситуация) / М. Виденов. – София : Акад. изд. «Проф. Марин Дринов», 2005. – 249 с.

Залізник Г. М., кандидат економічних наук, завідувач відділу соціологічного моніторингу розвитку міста Комунальної науково-дослідної установи «Науково-дослідний інститут соціально-економічного розвитку міста»

МОВА ЯК ЧИННИК ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНИ В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ВИМІРІ

Сучасна мовна ситуація столиці України склалася внаслідок трьохсотп'ятдесятирічного тиску з боку російської мови, коли Україна знаходилася під пануванням Російської імперії в її різних виявах. Наслідком цього стало поширення явища масового білінгвізму (не плутати з індивідуальним білінгвізмом) на теренах більшої частини України [1, с. 8]. Поширення російської мови в статусі мови міжнаціонального спілкування, що було стрижнем асиміляційної мовної практики за часів СРСР призводило до наростання національно-російської двомовності в усіх великих містах країни (крім, хіба що, західної) у тому числі в її столиці – Києві. Така ситуація була не

лише першим етапом переходу до російської одномовності з повним витісненням української мови, а й призводила до розмивання української ідентичності.

Про позитивні зрушення у бік поширення вживання жителями України української мови свідчать дані опитування громадської думки українців, проведеного в рамках проекту фонду Фольксваген «Bi and multi lingualism between conflict intensification and conflict resolution. Ethno-linguistic conflicts, language politics and contactsituations in post Soviet Ukraine and Russia» у лютому 2017-го року¹. Так, відповіді учасників опитування щодо мови повсякденного спілкування показали, що тільки російською, та в більшості ситуацій російською послуговуються менше третини респондентів, українською та в більшості ситуацій українською – 46,9 %, рівною мірою обома мовами говорить п'ята частина (20,8 %). У розрізі регіонів російській мові віддають перевагу жителі сходу та півдня, де нею спілкується від половини до двох третин. Українській мові віддають перевагу жителі півночі та центру – понад половини, та заходу – понад 90 %.

Зазнали змін й показники, що відбивають ставлення громадян до державної мови. Зокрема, це такі показники, як сприйняття української мови символом державності України, відповідність її використанню статусу «державної», престижність української мови. Ще десять років тому результати опитування показали цілковите визнання більшістю жителів країни української мови атрибутом державності. Про це повідомило семеро із десяти українців у 2006-му і вісім з десяти у 2017-му. Водночас, тих, хто не згоден з цим, – складало менше 10 %, а зараз скоротилася на третину.

Визнання за українською мовою атрибуту державності характерно для всіх регіонів України. Проте у 2006-му році частка прихильників зазначеного твердження трохи поступалася

¹Опитування проводилося з 2 по 10 лютого 2017 року. Всього опитано 2007 респондентів у віці 18 років та старше. Стандартні відхилення при достовірних 95 % співвідношенні змінних від 0,1:0,9 до 0,5:0,5 складають 1,9–3,2 %. Метод отримання інформації: індивідуальне інтерв'ю за місцем мешкання респондента. Вибірка репрезентативна для України, за винятком тимчасово окупованих територій (без АР Крим і частини Донецької та Луганської областей).

західному та центральному регіонам на півночі, сході та півдні. За даними опитування взимку 2017-го року у північному, центральному та західному регіонах на питання: «Чи згодні з твердженням, що українська мова є одним з атрибутів державності України?» позитивну відповідь дала абсолютна більшість респондентів (дев'ятеро із десяти), тоді як на Сході та півдні їх на третину менше. І це при тому, що ці дані не включають окупованого Криму та частини Донбасу.

Дослідження також показало, що у складовій визначення для себе поняття «рідна мова» опція «мова моєї країни» посідає таке ж місце, як і «мова мого повсякденного спілкування» – по 37 %. Отже, державна самоідентифікація є сьогодні провідною складовою для мовної ідентифікації. Їм суттєво поступаються, навіть такі позиції, як батьківська мова, етнічна самоідентифікація, мова спілкування в родині. Водночас опція «мова моєї країни», як визначальна для визначення української як рідної виявилася на перших позиціях для мешканців заходу та центру країни, тоді як на півночі та сході – вона посіла другу позицію, а в південному регіоні – взагалі третю.

Натомість позиція «мова повсякденного спілкування» виявилася визначальною у відповіді на питання щодо рідної мови для мешканців сходу, півдня та півночі. Оскільки перші два на сьогодні належать до переважно російськомовних регіонів, а державницька складова там не є такою потужною (особливо у південному регіоні), то й ставлення до української мови, як державного атрибуту там менш поширене.

Ще більш красномовними виявилися дані щодо залежності між вибором респондентами рідної мови та підтримки незалежності України. Якщо серед респондентів, які визначають для себе рідною мовою українську – вісім осіб із десяти підтримали б акт проголошення незалежності України, тоді як серед тих, для кого рідною є російська мова, таких лише троє із десяти, а чверть взагалі проголосували б проти.

За даними опитування, представленого в цьому дослідженні, семеро з десяти вважає, що сьогодні в Україні спілкування українською престижне. Тих, хто займає протилежну позицію, лише 5%, що в шість разів менше, ніж у 2006-му році. При цьому престиж другої за поширенням мови в країні – російської у порівнянні з 2006-м роком упав майже

вдвічі. І сьогодні частка тих, хто вважає спілкування нею не престижним, перевищує на 8 % частку тих, хто має протилежну думку.

Отже, маємо помітні зміни у мовній ситуації з українською та російською мовами внаслідок подій на Майдані у 2013–2014 роках та окупації Росією частини країни. Більшість населення країни надають перевагу українській мові, що виявляється у збільшенні частки громадян, які її використовують у повсякденному спілкуванні, практичне нівелювання негативних конотацій щодо її сприйняття та непрестижності, сприйняття її як атрибуту державності.

За результатами опитування у лютому 2017 року шестеро з десяти респондентів вважали, що пріоритетом державної політики в мовній сфері, насамперед, має бути сприяння поширенню української мови в усіх сферах мовлення. Вирішення питання статусу російської мови визнали пріоритетним 19 %. Позицію забезпечення реалізації прав національних меншин у мовній сфері, як пріоритетне, обрали лише 9 %. Проте увага до забезпечення мовних прав національних меншин має стати головним після врегулювання питання поширення української мови в усіх сферах мовлення. Так, 39 % респондентів зазначили, що цим питанням має зайнятися держава в другу чергу. Питання статусу російської у цьому контексті зайняло другу позицію – лише 25 % опитаних.

За даними дослідження шестеро з десяти респондентів вважають, що на законодавчому рівні російська мова не повинна мати якихось преференцій, порівняно з мовами інших національних меншин. Удвічі менше тих, хто висловлюється за подібні переваги. Зокрема, за надання статусу російській мові другої державної висловилися чверть учасників опитування. Натомість понад 68 % українців вважають, що в країні має бути єдина державна мова – українська.

Отримані дані свідчать, що загалом підходи розробників законопроекту «Про державну мову» № 5670 відповідають уявленням більшості громадян України. Так, дев'ятеро з десяти підтримують закріплення на законодавчому рівні зобов'язання громадян країни володіти українською мовою, як мовою свого громадянства, вільного володіння українською мовою всіх держслужбовців, керівників навчальних та медичних закладів.

Більше двох третин респондентів підтримали законодавче закріплення поширення та демонстрування фільмів державною мовою. Це ж стосується видання друкованих ЗМІ, зареєстрованих в Україні, мови телебачення та радіомовлення. Понад 60 % вважають, що для отримання громадянства України претенденти мають скласти іспит на знання української мови.

Запровадження у державній мовній політиці положення законопроекту «Про державну мову» № 5670 не лише відбивають настрої громадян України у цій сфері, а є об'єктивно необхідні для збереження територіальної цілісності та боездатності нашої країни. Адже окупації Московою зазнали як раз найбільш зрусифіковані регіони України. Поширення російської мови фактично виявилось інструментом путінського режиму для ідеологічної експансії, а потім окупації зрусифікованих територій.

Список використаних джерел

1. Масенко Л. Т. Мова і політика / Л. Т. Масенко. – Київ : Соняшник, 1999. – 100 с.

Колушева О. С., викладач-методист (з мовної підготовки) відділення мовної підготовки Київського факультету Національної академії Національної гвардії України

НЕОБХІДНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ПУРИЗМУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку українська держава взяла курс на інтеграцію до європейського простору. Впроваджуються конструктивні реформи та проводяться ряд змін на законодавчому та виконавчому рівнях, щоб забезпечити успішний вступ України до Європейського економічного простору. Як наслідок, набуває актуальності спілкування на міжнародному рівні. Це, насамперед, стосується мови міжнародного спілкування, мови міжнародних договорів та урегулювання відносин між суб'єктами міжнародної арени. Постає питання про культивування пуризму в українській мові задля збереження її самобутності та оригінальності.